
**NARRATIVE TEXTS IN THE TEACHING BULGARIAN TO FOREIGN STUDENTS
AS A POSSIBILITY TO DEVELOP THE INTERCULTURAL AWARENESS AND
COMPETENCE**

Mariya Genova

Medical University – Plovdiv, Bulgaria, Department of Languages and Specialized Training – Bulgarian
Language Section, mgenova60@abv.bg

Lidiya Kavrakova

Medical University – Plovdiv, Bulgaria, Department of Languages and Specialized Training – Bulgarian
Language Section, lkavrakova@abv.bg

Abstract: The main purpose of foreign university students during studying Bulgarian is reaching a level of communicative abilities, i.e. using the language successfully in different settings and situations. Achieving this purpose requires the use of effective teaching methods and teaching techniques which rely not only on the language skills of the university students, but also on their general knowledge of the world and knowledge in the area of human interactions.

This article explores the possibility to include narrative texts from the modern Bulgarian literature in the teaching process as a tool to educate the students during the early stage of studying Bulgarian. Meeting certain narrative texts or abstracts from different genres is what helps the students feel emotionally and socially closer to the Bulgarian language. This creates a specific emotional atmosphere during improving one's skills in a foreign language and helps in the process of “discovering” the Bulgarian culture. This activates the thought pattern of understanding the basic and unavoidable cultural differences but also cultural similarities and also motivates the students from other countries to improve their language skills.

The authors of this article share their experience: choosing a narrative text, preparing such texts from their successful use in the classroom, using certain techniques and interactive means for adequate understanding of such texts by foreign students. The results are also described, as far as learning and managing lexical material, syntax structures and intonation details in Bulgarian is concerned.

We analyze our work with the short story “From Wednesday to Monday” by Maria Doneva, which aims to “provoke” the active language perception of the students (including both grammar and reading comprehension skills in learning the days of the week and improving the use of past tense).

The second narrative included in the article is “A smaller bedtime story” by Ludmil Stanev is presented to the students in the form of role-playing reading. This happens during a national holiday of the Bulgarian alphabet.

Keywords: Bulgarian language, narrative text, interactive method, intercultural relations

**ХУДОЖЕСТВЕНИЯТ ТЕКСТ В ПРЕПОДАВАНЕТО НА БЪЛГАРСКИ ЕЗИК НА
ЧУЖДЕСТРАННИ СТУДЕНТИ – ЕДНА ВЪЗМОЖНОСТ ЗА РАЗВИТИЕ НА
МЕЖДУКУЛТУРНАТА КОМПЕТЕНТНОСТ**

Мария Генова

Медицински университет – Пловдив, България, Департамент за езиково и специализирано
обучение – Секция „Български език“ mgenova60@abv.bg

Лидия Кавръкова

Медицински университет – Пловдив, България, Департамент за езиково и специализирано
обучение – Секция „Български език“ lkavrakova@abv.bg

Резюме: Основна цел на изучаването на български език от чуждестранните студенти е постигането на комуникативна компетентност, т.е. успешното използване на езика в различни по характер и условия ситуации. Реализирането на тази цел изисква прилагането на ефективни методи и технологии, разчитащи не само на езиковата компетентност на обучаемите, но и на общата им култура – знанията за света и човешките взаимоотношения.

Настоящата статия разглежда възможността произведения от съвременната българска литература да бъдат използвани като средство за обучение в един ранен етап на преподаване на българския език. „Срещата“ с

определени откъси от различни като жанр текстове естествено приобщава обучаемите към българското слово и създава особена емоционална атмосфера при усвояването на чуждия за тях език и „откриването“ на българската култура. Това активизира осъзнаването на естествените и неизбежни културни различия, но и близости, мотивира студентите в стремежа им за по-задълбочено овладяване на езика.

Авторите на статията споделят конкретен опит – избор на художествени текстове, подготовка за успешно им и целенасочено използване в обучението и прилагане на конкретни техники и интерактивни подходи за адекватното възприемане на текстовете от чуждестранните студенти. Посочени са и основните резултати, свързани с усвояването на определена лексика, синтактични структури и интонационни особености на българската реч.

Анализира се работата върху разказа на Мария Донева „От Сряда до Понеделник“, който „провокира“ активните възприятия на обучаемите и в плана на граматическите знания, и в плана на откриване на смисъла при усвояването на темите за дните на седмицата и минало свършено време.

Втората художествена творба, обект на коментар, е „Още по-малка нощна приказка, в която се разказва за една къртица, която искала да стане птица“ на Людмил Станев – творбата е представена от студентите, /като четене по роли/ на празник, посветен на българската писменост.

Наблюденията върху процеса на работа – от избора на текст, през слушането, четенето, превода, осмислянето и „възпроизвеждането“ на художествената творба – категорично показват необходимостта наред със задължителните учебни прагматични текстове, пряко обвързани с граматическия материал, в преподаването на български език да бъдат включени и художествени текстове - от съвременната българска литература. Това е само един от начините, който прави изучаването на български език от чужденци по-атрактивно, прави и възможна „срещата“ на нашата литература с „другите“ читатели.

Ключови думи: български език, художествен текст, интерактивен подход, културни връзки

Настоящата статия се опира на разбирането за необходимостта от споделяне и практическо приложение на знанието. Авторите предлагат методически подход за целенасочено използване на художествения текст в преподаването на български език на чуждестранни студенти. Основна цел на преподаването на чужд език е постигането на комуникативна компетентност – успешното използване на езика в различни по характер ситуации. Реализирането на тази цел изисква прилагането на ефективни методи и технологии, разчитащи не само на езиковите умения на обучаемите, но и на общата им култура. В методиката на преподаване на език (и роден, и чужд) е популярна идеята, че обучението по съответния език е и обучение по култура. В този смисъл преподаването на български език на чужденци трябва да се опира и на интеркултурната компетентност на обучаемите, разбираана като комплекс от знания, умения и ценностни отношения, необходими на личността при осъществяване на пълноценен контакт с представители на други култури. По този начин езикът реализира не само присъщите си функции на културна ценност за дадена общност, но и се превръща в медиатор между изучаващите български език и специфичните особености българската култура. Възприемането на една култура през собствения ѝ език е винаги по-успешно, вписването в културната ситуация по-убедително, а това прави по-възможен и диалогът между носителите на различни култури.

Статията разглежда възможността произведения от съвременната българска литература да бъдат използвани като средство за обучение в един относително ранен етап на преподаване на българския език. „Срещата“ с определени текстове с различни жанрови белези естествено приобщава обучаемите към българското слово и създава особена емоционална атмосфера при усвояването на чуждия за тях език и при „откриването“ на българската култура. Това активизира осъзнаването на естествените и неизбежни културни различия, но и „близости“ (аналогии), мотивира студентите в стремежа им за по-задълбочено овладяване на езика. Това е и един от начините за преодоляване на т.нар. „лабораторни“ текстове, които прагматично обслужват учебната среда, но невинаги успяват да се превърнат в мост към реалната комуникация.

Художественият текст със своята специфичност и различност представя българския език в неговата пълнота, „въвежда“ обучаемия в метафоричността на речта, толкова присъща на ефективната комуникация, позволява му да се докосне до автентичен текст – създаден от носители на езика за носители на езика.

Авторите се опират на идеята за „практическата полза от литературата и литературната интерпретация за онези, които се занимават с нея, като четат и пишат или говорят за прочетеното и написаното“ (Юрген

Шуте в „Увод в литературната интерпретация“ – б. м. М.Г.), за необходимостта да се усвоява чуждия език и през литературния текст, „в (и чрез) който значението възниква по специфичен начин“⁹.

Межкултурната компетентност в особена степен разчита на базисни знания за езиковата система, на придобити вече умения за възприемане, разбиране и създаване на текст. Именно затова авторите на статията търсят успешни практики, които да мотивират обучаваните студенти успешно да трансферират знания, ценностни отношения и нагласи както от родния език и култура към българския език и култура, така и в обратната посока. Това позволява преодоляване на стереотипни представи за чуждите култури и преосмисляне на онези изначални човешки отношения, които са в основата на всяка култура. Споделя се конкретен опит, който включва избор на художествени текстове, подготовка за успешното им и целенасочено използване в обучението и прилагане на конкретни техники и интерактивни подходи за адекватното възприемане на текстовете от чуждестранните студенти. Тази цел се постига чрез разпознаване и анализ на културни концепти, изразени чрез конкретни езикови средства в текста – собствени имена, топоними, битови и йерархични отношения, рекламни фрази и др. посочени са и основните резултати, свързани с усвояването на определена лексика, речеви клишета и етикети, синтактични структури и интонационни особености на българската реч.

Основно се проследява и анализира процесът на работа върху разказа на Мария Донева „От Сряда до Понеделник“, който „провокира“ активните възприятия на обучаемите и в плана на граматическите знания, и в плана на откриване на смисъла при усвояване на темите: *Минало време – начини на употреба. Съвместна употреба на глаголните времена. Дните на седмицата – лексикални упражнения. Използване на лексикални модели при изразяване на собствена позиция.*

Основни моменти в процеса на работа, или един възможен алгоритъм за постигане на целта:

1. Избор на художествения текст – подчинен на определени критерии. (Подборът на художествени текстове най-често бива диктуван от личния избор на преподавателя. В негова помощ могат да бъдат доказаните литературно-критически издания, в които има трайни критически рубрики с аналитичен характер. Например рубриката „Критически страници“ в най-трайното съвременно българско литературно списание „Страница“. Някои от рецензиите за сборници с разкази, които очертават основните им жанрови характеристики, специфичните художествени подходи на авторите, както и социо-културните контексти, служат като ориентир на преподавателя, който подбира позитивно оценен от текущата литературна критика художествен текст за обучението по чужд език.¹⁰)

- съвременен автор, представителен за българската литература;
- относително кратък обем, позволяващ използването на целия текст (работата върху откъс от посочения разказ не позволява постигането на смисъла, откриването на „иронията“ в житейските ситуации – особеност, присъща за разказите на Мария Донева.);
- заглавие, което провокира читателските очаквания и смислово, и граматически (имената на дните от седмицата са изписани с главни букви, а студентите на този етап вече знаят, че в българския език изписването е с малки букви, и това ги поставя в проблемна ситуация);

2. Подготовка на художествения текст за работа в учебния час

- всеки студент трябва да разполага с текста, който е основно средство за наблюдение, анализ, интерпретация и решаване на практически граматически задачи.
- превод на ключови понятия.
Напр. *купон* – парти, събиране с приятели, празненство
- подчертани (обозначени) глаголни форми, илюстриращи съвместната употреба на глаголните времена – обект на наблюдение, анализ и трансформация.

3. Прочитане на текста от преподавателя (може да се използва и аудиозапис). Представянето на текста е от особена важност, защото емоционално ангажира обучаемите и позволява акцентирание върху определени моменти, интониране, което води към разбиране на заложения подтекст и др.

4. Въпроси върху съдържанието на текста – водят към извеждане на основния смисъл. В статията са посочени само примерни въпроси.

Защо Понеделник, Вторник и Сряда са изписани с главни букви?

Защо Сряда пуска плика в пощенската кутия на Понеделник?

⁹Влашки, М. *Проблемът за интерпретацията в германистичното литературознание от втората половина на XX век*. Пловдив: Университетско издателство „Паисий Хилендарски“. (1993).

¹⁰Влашки, М. *Страници на Младен Влашки*. В: Страница, 4/2018, 125-135.

Защо Понеделник връща плика в кутията на Сряда?

Защо Сряда отново поставя плика в пощата на понеделник?

Възможна ли е срещата между Сряда и Понеделник?

Проблематиката на разказа, житейската ситуация, свързана с (не)възможната среща между двама души в търсене на любовта, предизвиква особен интерес у студентите, което стимулира стремежа им за изразяване на собствено мнение, въпреки че лексикалният апарат е относително ограничен. Текстът позволява сблъсък на позиции, упражнения върху употребата на фразите: *Моето мнение е, че ...; Аз мисля, че...; Съгласен съм, че..., но... и др.*

Работата върху смисъла на текста не може и не трябва да бъде „режисирана“ изцяло, но преподавателят дава възможност чрез определени въпроси студентите не само да изразят своето мнение, но и да добият увереност в използването на българския език. Той подпомага изказването, а не просто коригира граматическите и лексикални грешки.

5. Използването на текста като илюстрация за съвместната употреба на глаголните времена в българския език.

Открити са следните глаголни форми:

- минало несвършено време

Понеделник беше мил и добре възпитан. Харесваше работата си, разбираше се с колегите...

- минало свършено време

Един ден той намери в пощенската си кутия писмо, което... Понеделник отвори плика... Погледна името..., замисли се ...

- минало предварително време

Той я беше срещал...

- бъдеще време в миналото

На Понеделник му хрумна, че може да я покани да отидат някъде заедно, щеше да бъде удобно да се прибират заедно, нямаше да я изпраща далече или да дава пари за такси...

Акцентът се поставя върху употребата на минало свършено време като основни при предаване на случка в повествователен текст със заявена свидетелска позиция и употребата на останалите минали времена като допълнителни. Студентите добиват представа за съвместната употреба на глаголните времена в българския език, изграждат умения за различаването им и специфичната смислова натовареност на всяко от времената.

6. Задачи върху текста, свързани с трансформация на глаголните времена при промяна на авторската позиция. Трансформацията на текста – замяна на минало свършено време със сегашно време. Наблюдения върху употребата на допълнителните времена.

На Понеделник му хрумна, че може да я покани да отидат някъде заедно, че ще бъде удобно да се прибират заедно, че няма да я изпраща или да ѝ дава пари за такси ...

Посочените задачи са само един от възможните методически подходи към този художествен текст и не изчерпват граматически и смислова неговия потенциал.

Втората художествена творба, обект на кратък коментар в статията, е приказката в стихове на Людмил Станев за това как една къртица искала да стане птица – представена от студентите (като четене по роли) на празник в МУ–Пловдив, посветен на българската писменост и култура.

Методическият подход следва основните стъпки, посочени при работата с първия литературен текст. Изборът на текста е подчинен на специфичната цел – представянето му пред публика. Това определя театралния формат, подготовката на презентацията, която съчетава илюстрация на текста и превод на основни моменти, водещи към цялостния смисъл на творбата, и подбор на музика, която емоционално подкрепя въздействието. Акцентът в подготовката е поставен върху индивидуалната работа с всеки от студентите, насочена към коректното произношение и вярна интонация, към осмислянето докрай на метафоричния изказ, на римите, на мелодиката на българския език, към емоционалното „влизване“ в текста и неговото съпреживяване. Всичко това развива траен интерес към българския език и литература, защото е свързано с действия, със създаване на „собствен продукт“ на чуждия за студентите език. Постигнатият резултат не само оправдава съвместните усилия, но и потвърждава тезата, че художественият текст може и трябва да бъде средство за развитие на межкултурната компетентност на студентите, изучаващи български език.

Наблюденията върху процеса на работа – от избора на литературна творба, през слушането, четенето, превода, осмислянето и „възпроизвеждането“ на художествения текст – категорично показват необходимостта наред със задължителните учебни текстове, пряко обвързани с граматическия материал, в преподаването на български език да бъдат включени и художествени текстове от съвременната българска литература. Това е само един от начините, които правят преподаването по-атрактивно и възможно

„срещата“ на нашата литература с „другите“ читатели. Така се преодолява познаването на езика единствено като система, а усвояването му се превръща в част от един много по-значим и необходим процес на изграждане на интеркултурна компетентност.

ЛИТЕРАТУРА

- Влашки, М.(1993). *Проблемът за интерпретацията в германистичното литературознание от втората половина на XX век.* // О. Сапарев и др. *Проблеми и аспекти на литературната интерпретация.* Пловдив: Университетско издателство „Паисий Хилендарски“. с. 137-204..Тук с. 144.
- Влашки, М.(2018). *Страници на Младен Влашки.* В: Страница, 4/2018, 125-135.
- Донева, М. (2017). *Как спрях да крада.* Пловдив: Издателство Жанет 45.
- Желязкова, Д. П. (2015). *Понимание в процесе междукulturурной комуникации (трансфер и интерференция в овладении болгарском языке иностранцами).* Сборник научных трудов „Язык. Культура. Перевод. Коммуникация“ Московский государственный университет имени „М.В. Ломоносова“. Факультет иностранных языков и регионоведения, Москва: Языки Народов Мира. 229 – 233.
- Желязкова, Д. П. (2005). *Понимание как активное личностное поведение и метареференция.* В: *Понимание в комуникации.* Тезисы докладов Международной научной конференции. Москва: Научно-исследовательский вычислительный центр МГУ. 24-26.
- Куцаров, И. (2007). *Теоретична граматика на българския език: Морфология.* Пловдив: Университетско издателство „Паисий Хилендарски“.
- Кючукова, Р. (2019). *Мотивация при усвояването на първи и втори език.* Български език и литература, 4/2019.
- Падешка, М. (2010). *Обучението по български език и идеята за интеркултурното образование.* Български език и литература, 5/2010.
- Станев, Л. (2011). *Малка ношна приказка.* Варна: Издателство Ателие 89.
- Хаджигеоргиева, Р. (2015). *Прагматическите текстове в обучението по чужд език (руски език).* Littera et Lingua, 3-4/2015.